

การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยระบบควบคุมภายใน

ดร.ส.วาสนา ประवालพดกษั*

1. หลักการ

ระบบการประกันคุณภาพยังคงให้เสรีภาพทางวิชาการ (Academic freedom) และ อิสรภาพในการพัฒนาความคิดและการปฏิบัติการทางวิชาการ (Autonomy) เพื่อความมีคุณภาพ ภายในสถาบัน แต่พร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากองค์กรภายในและภายนอกสถาบัน การประกัน คุณภาพการศึกษาโดยระบบควบคุมภายในอาจทำโดยผู้สอนประเมินตนเอง เพื่อนร่วมงานภายใน ภาควิชาหรือคณะกรรมการประจำภาควิชา โดยเริ่มจากความคิดหรือความต้องการพื้นฐานว่า เมื่อ เราทำงานหรือปฏิบัติงานไปแล้วเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรที่น่าภูมิใจ มีอะไรที่สมควรจะทำให้ดีกว่านี้ ได้ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้คือธรรมชาติของมนุษย์ที่อยากจะรู้ผลการทำงานของตน ของกลุ่มตนมากกว่าจะรู้สึกว่าเป็นการลงโทษหรือการประจานหากทำไม่ดี ระบบการควบคุมภายในควรเน้นให้ผู้ สอนทุกคนรู้สึกในแง่ของการพัฒนาและความรับผิดชอบต่อการสอนของแต่ละคน แต่ละแผนก

การประกันคุณภาพการศึกษามีจุดมุ่งหมาย 3 ประการคือ

1. เพื่อรับประกันความคุ้มค่า โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและความรับผิดชอบในการบริหารและจัดการให้บรรลุผลตามเป้าหมายตามสภาพของการลงทุนและทรัพยากรที่ใช้

2. เพื่อส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษา การปรับปรุงงานให้มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพสูงขึ้น

3. เพื่อเสนอประสิทธิผลของการจัดการศึกษาแก่สาธารณชน

ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของการประเมินภายในคือการพัฒนาการสอนในแต่ละรายวิชา แต่ละสาขาวิชา แต่ละหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยเน้นการบรรลุตาม เป้าหมายของรายวิชาหรือหลักสูตร (Course aims and objectives)

---

* รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. คุณภาพของการศึกษาคือความสอดคล้องของเป้าหมาย

(Quality = fitness for purpose)

ในการประเมินภายในจะเน้นที่จุดมุ่งหมายของรายวิชาหรือหลักสูตรโดยแต่ละรายวิชาจะต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนและจุดมุ่งหมายของการสอนจะต้องมุ่งสู่เป้าหมายของรายวิชา ดังนั้นในการประเมินภายในหรือการประเมินตนเองจะต้องสามารถแสดงให้เห็นถึง กระบวนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนโดย

- กำหนดเป้าหมาย (aims) ของรายวิชา โดยผู้สอนแสดงเจตจำนงของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ ให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม

- กำหนดจุดมุ่งหมายของรายวิชาว่าจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนได้รับผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และผู้เรียนจะแสดงออกอย่างไรจึงจะทราบว่าเขามีสัมฤทธิ์ผลครบถ้วนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. การจัดระบบการประเมินภายใน

เมื่อเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของวิชาเป็นศูนย์รวมของประเมินภายใน แต่ละวิชาจะต้องเสนอเค้าโครงหรือแผนการสอนที่มีส่วนประกอบ 4 ส่วนคือ

- เป้าหมายและจุดมุ่งหมาย
- แนวทางในการสอน/การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- การประเมินผลการเรียน
- ภาคผนวก
  - ประเด็นของการประเมินคุณภาพและตัวบ่งชี้
  - โครงสร้างการดำเนินงาน
  - คณะกรรมการดำเนินงาน

ในส่วนของการจัดระบบการประเมินภายในแต่ละสถาบันควรตัดสินใจว่าจะดำเนินการในระดับวิชา หลักสูตร ภาควิชา หรือคณะ และควรดำเนินการดังนี้

1. ภายในแต่ละภาควิชาหรือคณะจัดทำแผนปฏิบัติงานรายปีหรือภาคเรียน
2. ประเมินโดยตนเองและเพื่อนร่วมงานภายในภาควิชา ใช้ข้อมูลจากนิสิตนักศึกษา และการสังเกตร่วมด้วย
3. เสนอรายงานการประเมินรายวิชา
4. นำเสนอผลงานตามภาควิชาและผลงานรวมทั้งคณะ

4. ประเด็นการประเมินและตัวบ่งชี้

ระบบการประเมินภายในของอังกฤษและสกอตแลนด์ มีประเด็นการประเมินที่แตกต่างกัน โดยอังกฤษมีประเด็นการประเมินประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ

- หลักสูตร (เนื้อหาวิชา)
- กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน
- สัมฤทธิ์ผลและพัฒนาการของผู้เรียน
- กิจกรรมประกอบการสอนและการแนะแนว
- แหล่งการเรียนรู้
- การประเมินคุณภาพและการส่งเสริม

ในการประเมินกำหนดระดับการประเมิน 4 ระดับคือ

- ระดับ 4 ผลการปฏิบัติงานครบถ้วนสมบูรณ์ตามแผนและจุดมุ่งหมายที่กำหนด
- ระดับ 3 ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนและจุดมุ่งหมายที่กำหนด มีสิ่งที่ต้องปรับปรุงบ้าง
- ระดับ 2 ผลการปฏิบัติงานยอมรับได้ ส่วนใหญ่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ต้องการการปรับปรุงในบางส่วน
- ระดับ 1 ไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย/เป้าหมาย/แผน ผลงานมีจุดอ่อนมาก

ส่วนระบบการประเมินภายในของสกอตแลนด์นั้น ประเด็นการประเมินประกอบด้วย

11 ประเด็นคือ

- เป้าหมายและหลักสูตร
- หลักการและรูปแบบของหลักสูตร (โครงสร้างของหลักสูตร)
- สภาพแวดล้อมของกิจกรรมการเรียนการสอน
- คณาจารย์และเจ้าหน้าที่
- แหล่งการเรียนรู้
- การจัดรายวิชา
- กิจกรรมการเรียนการสอน
- กิจกรรมเสริมหลักสูตร
- การประเมินผลและการกำกับดูแล
- ผลงานของผู้เรียน (แบบฝึกหัด รายงาน)
- ผลของการศึกษาและการควบคุมคุณภาพ

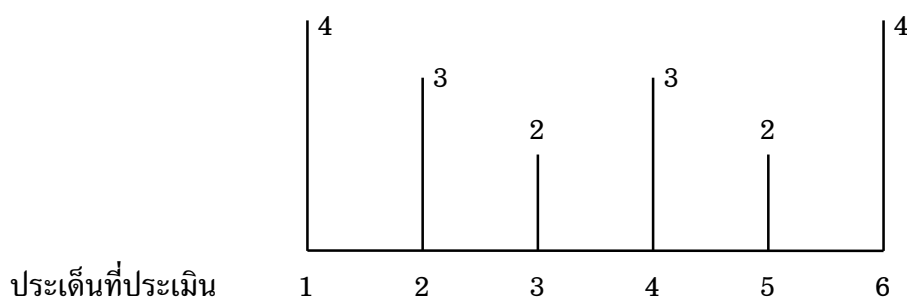
ในการประเมินกำหนดระดับการประเมินเป็น 4 ระดับดังนี้

- ดีเยี่ยม
- พอใจมาก

- พอใจ
- ไม่พอใจ

5. วิธีการประเมินและการสรุปผลการประเมิน

ระบบของอังกฤษจะนำเสนอผลการประเมินใน 6 ประเด็น อยู่ในรูปของโพลไฟล์ ดังตัวอย่าง

- 1 - หลักสูตร (เนื้อหารายวิชา)
- 2 - กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมิน
- 3 - สัมฤทธิผลและพัฒนาการของผู้เรียน
- 4 - กิจกรรมการสอนและการแนะแนว
- 5 - แหล่งการเรียนรู้
- 6 - การประกันคุณภาพและการส่งเสริม

การสรุปผลการประเมินจะพิจารณาทุก ๆ ด้านทั้ง 6 ด้าน ซึ่งอย่างน้อยแต่ละด้านต้องได้รับการประเมินในระดับ 2 จึงจะถือว่าการประเมินนั้นผ่าน (approved) หากมีด้านใดด้านหนึ่งอยู่ในระดับ 1 ถือว่าไม่ผ่าน

ส่วนในระบบของสกอตแลนด์ ซึ่งประเมิน 4 ระดับเช่นเดียวกัน โดยแต่ละประเด็นประเมินจะพิจารณาว่า ผลการดำเนินงานจะอยู่ในระดับดีเยี่ยม พอใจมาก พอใจ หรือไม่พอใจ ในแต่ละประเด็นรวม 11 ประเด็น ในการสรุปผลการประเมินจะสรุปเป็น 4 ระดับเช่นเดียวกันคือ

- สรุปผลการประเมินว่า **ดีเยี่ยม** เมื่อได้รับการประเมินว่า **ดีเยี่ยม** ตั้งแต่ 6 ประเด็นขึ้นไปและไม่มีประเด็นใดได้รับการประเมินว่า **ไม่พอใจ**
- สรุปผลการประเมินว่า **พอใจมาก** เมื่อได้รับการประเมินว่า **พอใจมาก** ตั้งแต่ 6 ประเด็นขึ้นไปและไม่มีประเด็นใดได้รับการประเมินว่า **ไม่พอใจ**
- ถ้ามีการประเมินว่า **ไม่พอใจ** เพียงด้านเดียว สรุปผลการประเมินจะได้อย่างสูงเพียง **พอใจ**

6. การเสนอรายงาน

ระบบการควบคุมภายในหรือการประเมินภายใน แต่ละภาควิชาหรือแต่ละคณะจะเสนอผลการประเมินเพื่อประกันคุณภาพเป็นรายงานเสนออย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อผลการประเมินอยู่ในระดับผ่านหรือพอใจ

ระบบของอังกฤษการรายงานจะมี 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เสนอเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ของรายวิชาไว้ในรายงาน โดยไม่ประเมินหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ เกี่ยวกับเป้าหมายและจุดมุ่งหมายนี้ เนื่องจากถือว่าเป็นปรัชญาของแต่ละหลักสูตร

ตอนที่ 2 เนื้อหาของการประเมินและแนวทางประเมิน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพของการศึกษาแต่ละด้านทั้ง 6 ด้าน พร้อมคำอธิบายและโพลไฟล์

ตอนที่ 4 ภาคผนวก

ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ โครงสร้างของการประเมินและคณะผู้ประเมิน

ระบบของสกอตแลนด์ การรายงานมี 12 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 บทนำ

ตอนที่ 2 - 12 เสนอผลการประเมินแต่ละประเด็นจากประเด็นที่ 1 - 11

ตอนที่ 13 สรุปผลการประเมิน

7. เปรียบเทียบระบบการควบคุมภายในของอังกฤษและสกอตแลนด์

ข้อเปรียบเทียบ	อังกฤษ	สกอตแลนด์
- ประเด็นการประเมิน	6 ประเด็น	11 ประเด็น
- ระดับการประเมินแต่ละประเด็น	4 ระดับ (4, 3, 2, 1)	4 ระดับ (ดีเยี่ยม, พอใจมาก, พอใจ, ไม่พอใจ)
- สรุปผลการประเมิน	2 ระดับ (ผ่าน - ไม่ผ่าน)	4 ระดับ (ดีเยี่ยม, พอใจมาก, พอใจ, ไม่พอใจ)
- การรายงานผลอย่างเป็นทางการ	เมื่อสรุปผลการประเมินว่าผ่านเท่านั้น	เมื่อสรุปผลการประเมินอยู่ในระดับพอใจขึ้นไป

8. ข้อสังเกต

1. ประเด็นต่าง ๆ ที่พิจารณาในการประเมินของระบบอังกฤษ (6 ประเด็น) และ สกอตแลนด์ (11 ประเด็น) ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับบทบาทการจัดการเรียนการสอนทั้งนั้น บทบาทอื่น ๆ ไม่ได้พิจารณา แต่ในรายงานการประเมินในตอนแรกของรายงานจะกล่าวถึงผลงานด้านอื่น ๆ ของภาควิชา/คณะ เอาไว้ด้วย

2. ประเด็นการประเมินของระบบอังกฤษ 6 ประเด็น ครอบคลุมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนครบถ้วนและชัดเจน ส่วนของสกอตแลนด์จะแยกเป็นรายละเอียดถึง 11 ประเด็น เพื่อให้ชัดเจนขึ้นแต่กลับทำให้บางประเด็นซ้อนเหลื่อมกันบ้าง ทำให้การตัดสินใจให้ระดับการประเมินซับซ้อนและเสียเวลามากขึ้น

3. เนื่องจากการประเมินภายในหรือระบบควบคุมภายในมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการสอนเป็นสำคัญ ดังนั้นถ้าในการประเมินปรากฏว่ามีประเด็นใดที่ยังไม่ผ่านหรือไม่พอใจ ก็จะไม่เขียนรายงาน โดยให้โอกาสและให้เวลาไปปรับปรุงจนกว่าผลการประเมินจะผ่านหรือพอใจ ทุกด้านจึงจะนำเสนอต่อสาธารณชน

(หมายเหตุ : บทความนี้สรุปจากการประชุมสัมมนาเรื่อง Quality assurance in higher education in the UK. ที่มหาวิทยาลัย Glasgow, Scotland ระหว่างวันที่ 22 - 28 มีนาคม 2541)

